

7 ta' Ottubru, 1997

Imhallfin:-

S.T.O. Joseph Said Pullicino B.A. (Hons.), LL.D. - President
Onor. Carmel A. Agius B.A., LL.D.
Onor. Noel V. Arrigo LL.D.

Joseph E. Grech *noe**versus*Joseph Bowman *noe*

Ritrattazzjoni - Artikolu 811 (e) (l) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili - Applikazzjoni tal-Liġi Hażin - Sentenza li kienet Effett ta' Żball li Jidher mill-Atti jew mid-Dokumenti tal-Kawża - Prova - Artikoli 559, 627 sa 636 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili

Il-Qorti ta' l-Appell irriafferma il-linji tal-gurisprudenza kostanti dwar l-aggravju ta' applikazzjoni ta' liġi hazina f'talba għal ritrattazzjoni. Gie miċhud ukoll l-aggravju ta' sentenza mogħtija bħala effett ta' żball li jidher mill-atti jew mid-dokumenti tal-kawża. Kien ċar mill-korp tas-sentenza impunjata illi dan il-fatt additat mir-ritrattandand bħala żball kien mhux biss ikkontestat waqt it-trattazzjoni imma kien gie ukoll deċiż fis-sentenza impunjata meta l-Qorti għazlet li tiddeċidi l-meritu billi tikkunsidra illi l-versjoni tal-fatti mogħtija mill-attur nomine kienet aktar kredibbli u attendibbli mill-versjoni tal-konvenut.

Giet miċhuda t-talba għal ritrattazzjoni.

Il-Qorti:-

Il-konvenut *nomine* pproċeda quddiem din il-Qorti biex jottjeni smigh mill-ġdid tal-kawża fl-ismijiet fuq premissi deċiża minn din il-Qorti b'sentenza tat-13 ta' Marzu, 1995:

"Illi permezz ta' ċitazzjoni l-attur, wara li ppremetta illi s-soċjetà C.G.L. Oil Blenders Limited importat f'Malta kwantità ta' żejt teknikament maghruf bhala *Base Oil* mill-Ingilterra, liema żejt ingarr Malta fuq il-vapur *Gracechurch Star*, li wasal fl-ewwel ta' Awissu, 1990, skond il-polza tal-kariku hawn annessa u mmarkata bhala dok. A;

U premiss illi s-soċjetà Ingliża *TranOcean Distribution Corporation* li hija rappreżentata f'Malta mis-soċjetà konvenuta *W.J. Parnis England Limited* kellha l-inkarigu li tforni lill-importaturi b'tank speċjali li jissejjah *flexi tank* u bil-*fittings* relattivi u li tqiegħed iż-żejt fih u tissiġilla t-tank kif imiss;

U premiss illi meta wasal il-vapur f'Malta u l-*container* gie miftuh mill-importatur taht superviżjoni ta' uffiċjali tad-Dwana, instab illi kwantità ta' żejt hareġ mill-*container* u spiċċa ma' l-art tant li kellu jitnaddaf il-post fejn kien jinsab il-*container*;

U premiss illi għalkemm giet salvata kwantità ta' żejt xorta ntilef hafna żejt minn din il-konsenja;

U premiss illi għal dan in-nuqqas is-soċjetà assikuratriċi *Gasan Insurance Agency Limited* hallset lill-impuratur fl-interessi tas-soċjetà estera *General Accident Fire and Life Assurance Corporation plc.* is-somma ta' elf, hames mija u disghin lira Maltija (Lm1,590) kif jirriżulta mis-surroga hawn annessa u mmarkata bhala Dok. B;

U premiss illi l-konvenut *nomine* huwa responsabbli għan-

nuqqasijiet kif fuq spjegat u ghalkemm interpellat sabiex ihallas ghal dawn in-nuqqasijiet dan baqa' inadempjenti, l-istess attur *nomine* talab li dina l-Qorti:

Tiddikjara l-istess konvenut reponsabbli ghan-nuqqasijiet sofferenti mill-importaturi C.G.L. Oil Blenders Limited;

Tikkundannah ihallas lill-attur *nomine* s-somma ta' Lm1,590 bl-interessi skond il-ligi mid-9 ta' Jannar, 1991 in linea ta' danni sofferti mill-assikurat u li ssurroga d-drittijiet tieghu kif intqal;

Bl-ispejjeż kontra l-konvenut;

Illi l-esponent *nomine* eċċepixxa:

Preliminarjament in-nuqqas ta' ġurisdizzjoni tal-Qrati Maltin u dan peress li l-obbligazzjoni tas-soċjetà estera Transocean Distribution Corporation kienet li tipprovdi *flexi tank* lil *consignors* tas-soċjetà Maltija CGL Oil Blenders Limited u senjatament lil B & N Lubricants Limited ta' l-Ingilterra u skond l-istandard *training conditions* li kopja taghha qiegħda tigi esebita bhala Dok. A l-artikolu 23 jagħti ġurisdizzjoni lill-Qrati Ingliżi esklussivament;

Subordinatament u minghajr preġudizzju għall-ewwel eċċezzjoni kif jiġi ppruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża l-eċċipjenti *nomine* mhuwiex responsabbli għad-danni sofferti mill-attur *nomine* stante li l-*flexi tank* ipprovdut ma kellu ebda difett kif allegat;

Salvi eċċezzjonijiet ulterjuri;

Illi permezz ta' sentenza tal-Qorti tal-Kummerç tat-8 ta' April, 1992 giet miçhuda l-ewwel eççeżżjoni tal-konvenut *nomine* u li biha gie ddikjarat li l-Qrati Maltin kellhom ġurisdiżżjoni li jisimghu u jiddeçidu din il-kawża - bl-ispejjeż ta' l-istess deçiżjoni għall-konvenut;

Illi permezz ta' sentenza tat-8 ta' Ottubru, 1992, il-Qorti tal-Kummerç iddeçidiet:

Illi fit-8 ta' April, 1992, il-kawża thalliet għas-seduta tat-22 ta' Ġunju, 1992, b'apuntament għad-9.30 a.m. għall-provi tal-partijiet;

Dak in-nhar l-attur naqas li jidher u naqas li jressaq il-provi tiegħu. Il-konvenut invece deher u ressaq il-provi tiegħu u l-kawża thalliet għas-sentenza għal-lum;

Illi l-Qorti għamlet dan wara li semgħet lid-difensur ta' l-attur u wara li hadet konjizzjoni tar-rikors ta' l-attur ipprezentat fis-17 ta' Ġunju, 1992 għall-hruġ ta' mandat għat-tahrিকা ta' xhieda;

Il-Qorti nnotat li b'dik l-ingunzjoni l-attur ma harrikk xhieda kif solitu jsir iżda harrek lilu nnifsu stess. Evidentement dik l-ingunzjoni ma kinitx wahda regolari għaliex l-attur bhala parti fil-kawża għandu obbligu preçiż li jattendi u jidher għas-smiġħ tal-kawża tiegħu u hu kontro-sens li hu jharrek lilu nnifsu biex jassigura li hu stess jidher fil-kawża. Apparti din il-konsiderazzjoni l-attur kellu aktar minn xahrejn żmien biex ikun jista' johroġ id-debita ingunzjoni, iżda hu għażel li jhalli dan iż-żmien jgħaddi u minflok ma hareġ ingunzjoni regolari a tempo debito hareġ ingunzjoni inutili, fl-ahhar ftiit granet fil-konfront tiegħu stess għal skopijiet li çertament mhumiex çari;

Illi evidentement il-kawzi speċjalment kawzi b'appuntament kif kien il-każ odjern ma jistghux jithallew li jiġu kondotti b'dan il-mod laxk u skorrett u hu neċessarju li l-parti li tkun grossolanament inadempjenti bhalma kien l-attur f'din il-kawża jkollha tbatì l-konsegwenzi tan-nuqqas taghha stess;

Illi l-attur ipprezenta rikors fid-9 ta' Lulju, ghas-suspensjoni tal-prolazzjoni tas-sentenza biex jinstemghu x-xhieda ddikjarati mill-attur u jsir il-kontro-eżami opportun tal-konvenut fid-digriet relattiv bażikament skond il-ligi ghan-nuqqas tieghu li jressaq il-provi tieghu fl-udjenza;

Ikkunsidrat:

Illi fil-meritu l-attur qiegħed jagħmel din il-kawża ta' relevanza biex jiġi risarcit għad-danni sofferti waqt kuntratt ta' trasport. L-assigurat ta' l-attur CGL Oil Blenders Limited importa f'Malta kwantità ta' żejt minghand is-soċjetà estera B & N Lubricants Ltd. Is-soċjetà estera konvenuta Transocean Distribution Corporation hadet hsieb il-garr ta' dan iż-żejt, liema garr sar permezz ta' żewġ *flexi bags* li tghabbew separatamen go żewġ *containers* ta' ghoxrin pied;

L-attur jgħid li meta l-merkanzija waslet Malta wieħed mill-*containers* kien hierēg iż-żejt minnu. Il-kumpannija attriċi bhala assiguratrici hallset is-somma ta' Lm1,590 bħal danni lill-importatur għal dan it-telf ta' żejt, u giet surrogata fid-drittijiet ta' l-importatur. B'din il-kawża qiegħda tipprova tirkupra din is-somma minghand is-soċjetà konvenuta. L-attur qiegħed jallega li l-konvenut *nomine* huwa responsabbli ghan-nuqqas imsemmi (ara s-sitt paragrafu tad-dikjarazzjoni u tal-premessi taċ-ċitazzjoni). Fit-tielet paragrafu tad-dikjarazzjoni tieghu l-attur jgħid li meta l-*containers* li minnu kien hierēg iż-żejt

infetah mill-importatur taht supervizjoni ta' ufficjali tad-Dwana instab li *l-flexi tank* ma kienx issigillat kif imiss u kwantità ta' zejt kienet hierga minnu. L-attur jghid li s-socjeta estera konvenuta kienet giet inkarigata mill-importatur mhux biss li tittrasporta z-zejt mill-Ingilterra ghal Malta izda ukoll kellha l-inkarigu li tforni *l-flexi tanks* bl-accessorji relattivi li timla l-istess *flexi tanks* biz-zejt u li tissigillahom kif imiss;

Ikkunsidrat:

Illi l-konvenut bit-tieni ećezzjoni tieghu qiegħed isostni li huwa mhuwix responsabbli għad-danni sofferti mill-attur stante li *l-flexi tank* ipprovdut ma kellu ebda difett. Illi huwa evidenti li la darba l-konvenut ikkontesta t-tezi ta' l-attur dan huwa obligat li jissostanzja l-allegazzjonijiet kollha tieghu bi provi relevanti u ammissibbli skond il-liġi u b'mod sodisfaçenti. Jirriżulta li l-attur baqa' inadempjenti f'dan ir-rigward. Infatti l-uniçi provi ta' l-attur jikkonsisti fid-dikjarazzjoni tieghu li takkompanja ç-çitazzjoni u d-dokumenti esebiti ma' l-istess çitazzjoni;

Illi fost provi ohra li l-attur kien mistenni li jressaq çertament dan kellu dmir li jipprova x'kienet il-kawza tal-perkolazzjoni taż-zejt minn ġol *flexi tank*. L-attur jghid li t-tank ma kienx issigillat kif imiss. Però f'din il-kawza ma tressaq ebda xhud li, bi xjenza u konoxxenza tieghu stess, seta' jixhed bil-ġurament fuq dan il-fatt. L-attur esebixxa kopja tas-*survey report* però dan ma jistax iservi ta' prova suffiçjenti fuq din il-kwistjoni. Billi mhux biss is-*surveyor* ma ġiex prodott biex jixhed izda jidher çar li l-kawza tat-telf taż-zejt li giet stabbilita mis-*surveyor* (ara fol. 13 tal-proçess) saret unikament a baži ta' dak li ġie riferit lilu mill-importatur u mhux minn fatti li s-*surveyor* stabbilixxa *di scienza proprio*;

Il-konvenut xehed li huma kienu qeghdin jikkontendu illi z-zejt hareġ għaliex it-tank ma nġhalaqx kif suppost, ma nġhalaqx tajjeb;

Illi a bazi ta' dak li jirrizulta mill-proċess din il-Qorti ma għandhiex triq oħra għajr li tiċhad it-talbiet ta' l-attur billi dawn ma ġewx sodisfaċentement ippruvati;

Għal dawn il-motivi;

Tiddeċidi billi tirrespingi t-talbiet ta' l-attur *nomine* bl-ispejjeż tal-preżenti deċiżjoni kontra l-istess attur *nomine*;

Illi l-attur *nomine* ppreżenta nota ta' l-appell u petizzjoni ta' l-appell li permezz tagħha talab li din il-Qorti joġġhobha tirrevoka s-sentenza ta' l-Ewwel Qorti minnu appellata billi tilqa' t-talbiet attriċi wara li okkorrendo, tkun semgħet ix-xhieda ddikjarati mill-attur bid-dikjarazzjoni annessa maċ-ċitazzjoni u tiċhad it-tieni eċċezzjoni tal-konvenuti bl-ispejjeż kontra l-istess konvenuti;

Illi din l-Onorabbli Qorti ċaħdet l-ewwel aggravju ta' l-attur *nomine* li kien fis-sens li meta l-Ewwel Onorabbli Qorti d'differiet il-kawża għas-sentenza u anke eventwalment ċaħditlu t-talba għas-sospensjoni tal-prolazzjoni tas-sentenza mingħajr ma tatu possibbiltà jgħib il-provi tiegħu, jikkontroeżamina lill-konvenut, hija kienet skorretta peress li ma kien hemm ebda raġuni valida għal tali deċiżjoni;

Illi però t-tieni aggravju ta' l-attur *nomine* ġie milqugh il-kumplament ta' l-appell ta' l-appellant jirrigwarda l-meritu;

L-ilment ta' l-appellant huwa fis-sens li ġej:

“... l-Ewwel Onorabbli Qorti, wara li ghamlet referenza għall-premessi dedotti fiċ-ċitazzjoni għaddiet biex tikkunsidra l-fatti u nnot, naturalment illi:

“... f’din il-kawża ma tressaq ebda xhud li bi xjenza u konoxxenza tiegħu stess seta’ jixhed bil-gurament fuq dana l-fatt”;

Fil-fatt li kieku n-notifika fuq imsemmija tax-xhud saret, il-provi rikjesti mil-liġi kienu jingiebu. Però nonostante dan kollu, irriżulta illi x-xhieda tal-konvenut kienet biżżejjed biex tissostanza t-teżi ta’ l-attur u hawn ukoll l-esponenti jsostni, bir-rispett kollu lejn l-Ewwel Onorabbli Qorti, illi kienet inkonsistenti meta qalet l-ewwel illi:

“... fost provi oħra li l-attur kien mistenni li jressaq, ċertament dan kellu dmir li jipprova x’kienet il-kawża tal-perkolazzjoni ...”;

Fil-fatt f’dan ir-rigward il-konvenut stess xehed illi:

“huma (u ċjoè l-konvenuti) kienu qegħdin jikkontendu illi z-zeit hareġ għaliex it-tank ma nġhalaqx kif suppost ma nġhalaqx”;

Skond l-appellant dan hu preċiżament dak li hu kien ikkontenda fiċ-ċitazzjoni kienet li l-konvenuti kienu inkarigaw lis-soċjetà estera sabiex tiegħu hsieb timla u tissigilla t-tank. Għalhekk skond l-appellant l-Ewwel Onorabbli Qorti fl-istess kawża tat żewġ interpretazzjonijiet diversi dwar l-istess fatt u dan nonostante li l-prova li xtaqet hi tawha l-konvenuti stess;

Ikkunsidrat:

Illi fost il-premessi tač-čitazzjoni kien hemm is-segwenti:

“U premess illi s-sočjetà Ingliža Transocean Distribution Corporation li hija rappreżentata f’Malta mis-sočjetà konvenuta u W.J. Parnis England Limited kellha inkarigu li tforni lill-importaturi (i.e. CGL Oil Blenders Limited) b’tank speċjali li jissejjah *flexi tank* u bil-*fittings* relattivi u li tqiegħed iż-žejt fih u tissigilla t-tank kif imiss ...”;

“U premess illi l-konvenut *nomine* huwa responsabbli għan-nuqqasijiet kif fuq spjegat u ...”;

L-eččezżjonijiet fil-meritu tal-konvenut kienu li l-*flexi tank* ipprovdut ma keilu ebda difett kif allegat;

Ič-čitazzjoni però ma kinitx tghid li z-žejt hareg għax it-tank kien difettuż! Anzi fid-dikjarazzjoni akkompanjanti č-čitazzjoni tghid hekk:

“Illi meta l-vapur wasal Malta gie nnotat li minn wieħed mill-*containers* kien hiereg iż-žejt. Għalhekk dan il-*container* ittieħed f’post ieħor fejn ma setgħax jikkawża iżjed danni. Meta dan gie miftuħ mill-importatur taht is-supervizjoni ta’ uffičjali tad-Dwana nstab illi l-*flexi tank* ma kienx issigillat kif imiss u kwantità ta’ żejt kienet hierga minnu ...”;

Meta fit-22 ta’ Ġunju, 1992 il-konvenut Joseph Bowman tela’ jixhed huwa ddepona hekk:

“Ahna qegħdin nikkontendu illi z-žejt hareg għaliex it-tank ma ngħalaqx kif suppost, ma ngħalaqx tajjeb”;

Hu evidenti ukoll mix-xhieda ta’ l-istess konvenut li dan

qal għax skond hu għalkemm it-tank ġie pprovdut mid-ditta Transocean Distribution Corporation, min mela *l-flexi bags* biżżejjt kienet ditta oħra ċjoè B & N Lubricants Limited;

Mid-dokument a fol. 11, kellu jirrizulta lill-Ewwel Qorti, però, illi għalkemm hu vera li d-ditta B & N Lubricants Limited kellha u fil-fatt forniet iż-żejjt: "*Messrs. Transocean (local agents Messrs. W. J. Parnis Limited) who provided the flexi tanks more also appointed by the consignee to supervise the loaded quantity of base oil at the loading depot*";

F'dawn iċ-ċirkostanzi kien evidenti li dak li kellha tagħmel l-Ewwel Qorti kien li f'dawn iċ-ċirkostanzi li jattaljaw preċiż ma' dak premess fiċ-ċitazzjoni tara mhux jekk l-attur għax provi in sostenn tat-teżi tiegħu iżda kif il-konvenut seta' jippretendi li ma kienx responsabbli skond iċ-ċitazzjoni għax almenu fl-isfond tal-provi miġjuba evidentement kien;

Fil-fehma ta' din il-Qorti, fl-istat li sfat fih il-kawża, allavolja ma kienx hemm provi ulterjuri min-naħa ta' l-attur, l-unika konklużjoni li l-Ewwel Qorti setgħet tasal għaliha kienet li l-attur kien ipprova t-talba tiegħu fi grad suffiċjenti;

Hu l-każ għalhekk li s-sentenza appellata tiġi revokata;

Għal dawn il-motivi tilqa' l-appell, tirrevoka s-sentenza appellata, tiċhad it-tieni eċċezzjoni tal-konvenut *nomine* u tilqa' t-talbiet attriċi kwantu għall-kap ta' l-ispejjeż, peress li dan kollu seta' ġie evitat kieku l-attur kien preżenti u kollox tmexxa fl-ordni li l-Ewwel Qorti kienet ipprefigġiet għandhom jiġu sopportati interament, ċjoè taż-żewġ istanzi mill-attur *nomine* appellant, hliel għal dawk relattivi għas-sentenza ta' l-Ewwel Qorti tat-8 ta' April, 1992;

Illi l-esponenti *nomine* bir-rispett kollu jhoss li hemm lok ta' ritrattazzjoni ta' l-appell ghar-raġunijiet segwenti:

Fit-terminu ta' l-artikolu 811 tal-Kap. 12 subinċiż (e) ċjoè "Jekk is-sentenza tkun applikat il-ligi hażin";

Ghall-finijiet ta' dan l-artikolu jitqies li hemm applikazzjoni hażina tal-ligi fil-każ biss li d-deċiżjoni meta l-fatt kien tassew kif stabbilit fis-sentenza attakkata ma tkunx skond il-ligi basta li l-kwistjoni ma tkunx dwar interpretazzjoni ta' ligi li fuqha l-Qorti tkun espressament tat deċiżjoni"; u

Fit-terminu ta' l-artikolu 811 tal-Kap.12 subinċiż (1) ċjoè "Jekk is-sentenza kienet l-effett ta' zball li jidher mill-atti jew mid-dokumenti tal-kawża;

"Ghall-finijiet ta' dan il-paragrafu jitqies li hemm dak l-izball f'każ biss li d-deċiżjoni tkun ibbażata fuq is-supposizzjoni ta' xi fatt li l-verità tiegħu tkun bla ebda dubbju eskluża, jew fuq is-supposizzjoni li ma jeżistix xi fatt, li l-verità tiegħu tkun stabbilita positivamente basta li fil-każ li wiehed jew l-iehor il-fatt ma jkunx punt ikkontestat illi ma jkunx punt ikkontestat illi jkun gie deċiż bis-sentenza";

Illi l-applikazzjoni tal-ligi hażina hija bir-rispett ċara u lampanti. Il-Qorti ta' l-Appell ibbażat id-deċiżjoni tagħha fuq fotokopja ta' dokument esebit maċ-ċitazzjoni bl-ebda mod awtentikat jew ikkonfermat bil-gurament;

Illi Dokument A esebit maċ-ċitazzjoni huwa kopja ta' *survey report* mahruġ mill-Mediterranean Survey Bureau Limited, li lanqas huma parti fil-kawża u totalment ibbażat fuq allegazzjonijiet;

Illi skond l-artikoli 627 sa 636 tal-Kap. 12 fotokopja ta' dokument ta' terza persuna ma tistax jitqies bhala prova u ghandha tigi skartata b'hekk din l-Onorabbli Qorti meta qieset tali dokument bhala prova applikat il-ligi hazin stante li tali dokument ma jistax jitqies bhala prova skond l-artikoli 627 sa 636 tal-Kap. 12;

Illi jidher ukoll li l-aċċettazzjoni ta' din l-Onorabbli Qorti li fotokopja ta' dokument huwa ammissibbli bhala prova jmur kontra d-disposizzjonijiet ta' l-artikolu 559 tal-Kap. 12 li jimponi fuq il-Qorti u l-parti li tingab l-ahjar prova;

Illi minghajr preġudizzju ghal dak sottomess jidher ukoll li sar żball minn din l-Onorabbli Qorti meta qieset il-kontenut tad-dokument attackat, stante li l-allegazzjoni li l-esponent *noe* ġew appuntati biex jghaddu l-mili u l-issigillar taż-żejt fil-*flexi tank* ġie miċhud permess ta' xhieda orali u dokumentarja kkonfermata bil-ġurament u esebita sedut stante (ara fol. 43 u 44 tal-proċess);

Ghaldaqstant l-esponenti *nomine* waqt li jaghmel referenza ghall-provi ġà prodotti u filwaqt li jammetti l-infraskritta malleverija biex jaghmel tajjeb ghall-ispjjeż ta' din il-proċedura jitlob bir-rispett li in vista tal-premessi dina l-Onorabbli Qorti joghgobha prevja r-revoka tas-sentenza fuq imsemmija tat-13 ta' Marzu, 1995 fl-ismijiet **Joseph E. Grech *nomine* vs Joseph Bowman *nomine***, numru 832/91 JDC tigi ammessa u ordnata r-ritrattazzjoni tal-kawża b'mod illi jiġi miċhud l-appell ta' Joseph E. Grech *nomine* bl-ispejjeż kontra tiegħu”;

Dan ir-rikors ghar-ritrattazzjoni hu ghal kollox infondat fil-ligi u ghandu jiġi riġettat. Il-Qorti tikkunsidra l-motivi ghal smiġh mill-ġdid avanzati mir-ritrattand fl-ordni minnu moghtija;

Ir-ritrattand qed jitlob ir-revoka tas-sentenza ta' din il-Qorti in virtu tas-subinciz (e) ta' l-artikolu 811 tal-Kap. 12 u cjoè ghalix din il-Qorti applikat il-ligi hazin. Il-Qorti tippreziza:

Illi ezami akkurat tas-sentenza juri illi mhux korrett li jinghad li din il-Qorti ddecidiet il-kawza in sede appell semplicement u biss in bazi tad-dokument A esebit ma' l-att taè-citazzjoni. Hemm cirkostanzi ohra ta' fatt li mmotivaw id-decizjoni ta' din il-Qorti mhux lanqas "ix-xhieda tal-konvenut li kienet bizzejjed biex tissostanzja t-tezi ta' l-attur". Din il-Qorti infatti ghamlet apprezzament tal-provi fid-dawl ta' l-oneru li kien jinkombi fuq il-partijiet biex jipproducuhom u li indubbjament f'certu stadju kien jispetta lill-konvenut *nomine*. Certament fl-analizi tal-provi li minnhom din il-Qorti siltet il-konsiderazzjonijiet li wassluha ghad-decizjoni taghha hi indubbjament applikat dawk il-provvedimenti tal-Kodiçi ta' Organizzazzjoni u Proçedura Cìvili li jirregolaw il-gbir tal-provi min kien tenut li jipproducuhom u kif kellhom jigu interpretati;

Ir-ritrattand jadduci bhala motiv principali ghar-ritrattazzjoni taht dan il-kap il-fatt illi din il-Qorti ma applikatx id-dispost ta' l-artikoli 627 sa 636 tal-Kap. 12. Dawn l-artikoli jittrattaw fuq il-prova li tista' ssir b'dokumenfi, dwar il-prova ta' l-awtentiçità taghhom u dwar meta setghu jitqiesu li kienu awtentiçi. Ir-ritrattand jilmenta ukoll illi ma giex applikat l-artikolu 559 tal-Kap. 12 li jipprovdi illi l-Qorti ghandha fil-kazijiet kollha tordna li ssirilha l-ahjar prova li l-parti tista' ggib u dana meta acçettat li kienet ammissibbli bhala prova fotokopja tad-dokument u mhux l-original. Issa ghandu jinghad a skans ta' ekwivoku illi r-ritrattand fl-ebda mument waqt il-proçeduri quddiem il-Qorti tal-Kummerç ma oggezzjoni ghall-produzzjoni tad-dokumenti li l-attur *nomine* esebixxa ma' l-att taè-citazzjoni u li fir-rigward taghhom hu ghamel id-dikjarazzjoni guramentata tieghu maghha annessa. Lanqas ma tirrizulta xi

kontestazzjoni da parti tal-konvenut *nomine* dwar il-kontenut ta' dawn id-dokumenti matul l-istess proċeduri u lanqas fi stadju ta' trattazzjoni quddiem din il-Qorti. Lanqas hemm xi talba da parti tar-ritrattand biex dawn id-dokumenti jiġu ulterjorment verifikati jew awtentikati. Hu ġust li jinghad li sakemm il-kawża giet deċiża finalment minn din il-Qorti fis-sentenza impunjata dawn id-dokumenti u fil-verità d-dokumenti kollha akkwiziti fil-proċess ġew ikkunsidrati mill-kontendenti bhala dokumenti awtentiċi bhala original jew kopji ta' l-original. Dan il-kunsens ovvjament ma jista' jaghti qatt lok għal ebda forma ta' lment da parti tar-ritrattand għax kien jispetta lilu qabel xejn illi jikkontesta l-ammissibilità tad-dokumenti prodotti mill-kontroparti jew l-irregolarità li issa qiegħed jirravizza fil-mument opportun meta ġew ipprezentati. Fin-nuqqas ta' tali oġġezzjoni, l-Qorti ma kellha l-ebda dritt li hi stess *sua sponte* tissolleva oġġezzjonijiet jew tiskarta bhala mhux produċibbli għax difettużi fil-forma prova dokumentarja regolarment prodotta. Ċertament il-Qorti ma tistax tiġi akkużata illi applikat il-liġi hazina għall-fatti tal-kawża kif hu meħtieġ li tkun għamlet biex ir-ritrattazzjoni taħt dan is-subinċiż ta' l-applikazzjoni hazina tal-liġi tista' tintalab b'suċċess;

Mhux ta' min ma jinnotax ukoll illi l-istess konvenut *nomine* ritrattand man-nota ta' l-eċċezzjonijiet tiegħu esebixxa in sostenn tagħhom numru ta' dokumenti li ukoll jidhru li huma fotokopji ta' originali li bl-ebda mod ma jirriżultaw awtentikati bil-mod kif jirrikjedi l-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili. Anke dwar dawn id-dokumenti l-attur *nomine* ma ssolleva l-ebda oġġezzjoni u hu ġust illi l-Ewwel Qorti ikkunsidrat li dawn kienu dokumenti li fedelment jirriproduċu l-original u li dwarhom kien hemm qbil bejn il-kontendenti. Dawn ukoll ġew ammessi bhala prova valida mill-Qorti tal-Kummerċ u hekk ikkunsidrati ukoll minn din il-Qorti. Prova li giet ukoll evalwata fil-konsiderazzjonijiet li minnhom u li fuqhom dawn il-Qorti bbażaw is-sentenzi rispettivi tagħhom. Hu

allura biex jinghad l-inqas sorprendenti kif ir-ritrattand f'dan l-istadju jipprova javanza aggravju ta' din ix-xorta meta kien aktar minn ovvju illi ma ghandu qatt ikun aċċessibbli d-dritt ta' smigh mill-ġdid tal-kawża fuq kull motiv, hu x'inhu, meta r-ritrattand kellu ampja opportunità li jitlob rimedju adegwat għall-irregolarità allegata minnu ravvizata fi żmien utili fil-kors tal-proċeduri ordinarji u meta dan ikun naqas li jużufuwixxi ruhu minnhom. Altrimenti jkun qed jinfetah il-bieb li jsir appell minn appell. **Haġa ripunjanti għas-sistema guridiku nostran u espressament ivvjetat bil-ligi (artikolu 227 tal-Kap. 12 - m'hemmx appell mis-sentenzi tal-Qorti ta' l-Appell);**

Mhux il-każ li din il-Qorti terġa' telabora l-prinċipji li jirregolaw l-applikazzjoni tas-subinċiż (e) ta' l-artikolu 811 tal-Kap. 12. Dawn gew eżawrentement ikkonsidrati fil-ġuriprudenza ormai ben stabbilita. Issir biss referenza għas-segweni sentenzi li adegawatament jillustraw li fil-każ taht eżami u fid-dawl tal-konsiderazzjonijiet fuq maghmula ma jista' bl-ebda mod ikun applikabbli dan ir-rimedju eċċezzjonali tar-ritrattazzjoni taht dan is-subinċiż - **Xuereb *utrinque* deċiża fl-20 ta' Jannar, 1992 Vol. LXXVI, pt. II, p. 196; Sultana vs Cassar deċiża fil-11 ta' Jannar, 1995; Borg vs Giordimaina deċiża fid-19 ta' Jannar, 1996; Fedele Dalli vs Coronato Sarè deċiża fl-20 ta' Frar, 1996.** Kollha sentenzi ta' din il-Qorti li fihom hemm referenza ukoll għall-ġurisprudenza anterjuri u oħrajn;

L-aggravju taht dan il-kap qed jiġi għalhekk respint;

Ir-ritrattand javanza ukoll motiv għal smigh mill-ġdid taht is-subinċiż (1) ta' l-artikolu 811 li jagħti dritt għal ritrattazzjoni jekk is-sentenza kienet l-effett ta' żball li jidher mill-atti jew mid-dokumenti tal-kawża. Isostni ukoll illi jidher li sar żball minn din il-Qorti meta qieset il-kontenut tad-dokument attakkat

- dak jġifieri li skond hu ma kienx ammissibbli bhala prova - stante li l-allegazzjoni li s-soċjetà konvenuta giet appuntata biex tghasses il-mili u l-issigillar taz-zejt fil-*flexi tank* gie miċhud permezz ta' xhieda orali u dokumentarja ikkonfermata bil-gurament. Gustament ir-ritrattat *nomine* jissosttometti illi dan il-fatt kien punt li kien kontestat quddiem l-Ewwel Qorti u quddiem din il-Qorti u li gie effettivament deċiż bis-sentenza mpunjata. Din il-kontestazzjoni ta' fatt temerġi proprju mill-premessi ta' l-attur *nomine* ghat-talbiet tieghu. Premessi li gew ikkontestati fl-eċċezzjonijiet tal-konvenut *nomine* u li gew deċiżi mill-Qorti wara li din ghamlet apprezzament proprju tal-konflitt fil-provi li r-ritrattand issa qed jissottolinea. Ir-ritrattazzjoni fuq dan il-motiv allura tfalli proprju in vista tal-*proviso* tas-subinciz (1) li jghid li jitqies li hemm zball biss meta d-deċiżjoni tkun ibbażata fuq is-supposizzjoni ta' xi fatt li l-verità tieghu tkun stabbilita positivament, basta li fil-każ il-wiehed u l-iehor, il-fatt ma jkunx punt ikkontestat li jkun gie deċiż bis-sentenza. Hu ċar mill-korp tas-sentenza impunjata illi dan il-fatt additat mir-ritrattand bhala zball kien mhux biss ikkontestat waqt it-trattazzjoni imma kien gie ukoll deċiż fis-sentenza mpunjata meta din il-Qorti ghazlet li tiddeċidi l-meritu billi tikkunsidra illi l-versjoni tal-fatti moghtija mill-attur *nomine* kienet aktar kredibbli u attendibbli mill-versjoni tal-konvenut *nomine* u dan wara li eżaminat il-provi u d-dokumenti kollha migjuba quddiemha mill-kontendenti u li dwar il-produzzjoni taghhom ma kienet tirriżulta l-ebda kontestazzjoni. Fil-verità fil-każ taht eżami ċertament ma jistax jinghad li jirriżulta xi zball oġġettiv ta' fatt. Jista' se mai ikun hemm interpretazzjoni hażina tal-fatti pprovati. Dan però ma jista' qatt ikun motiv ta' ritrattazzjoni taht dan is-subinciz (1);

"L'errore che upò costituire motivo di ritrattazione dev'essere un errore materiale di fatto e non un errore di criterio e di intepretazione" (Vol. XXV, pt. I, p. 139);

Mortara a propożitu jispjega ruhu hekk:

“Come è definito dalla legge l'errore di fatto è un vero errore dei sensi, il magistrato ha creduto di vedere negli atti quel che non esiste od ha fondato la sua convinzione sul presupposto della inesistenza di quel che avrebbe subito veduto se avesse esercitato gli occhi del corpo e dell'intelletto sulle carte del processo” (Vol. IC, p. 504);

Illi mill-eżami ta' l-imsemmija disposizzjoni tal-ligi jirriżulta illi biex l-izball ta' fatt jaghti kawża ghar-ritrattazzjoni tas-sentenza jehtieg, kif jikteb Mattirolu (Vol. IV, p. 825);

Illi l-izball ikun żball materjali ta' fatt u mhux żball ta' kriterju jew ta' interpretazzjoni;

Illi l-izball jirriżulta mill-atti u dokumenti tal-kawża u għalhekk hija assolutament inammissibbli l-produzzjoni ta' atti u dokumenti ġodda biex tiġi fornita l-prova ta' l-izball;

Illi l-istess żball ikun manifest, tali oġġett li jemergi mis-sempliċi konfront bejn id-dikjarazzjonijiet tas-sentenza u l-atti u dokumenti tal-kawża, b'mod li jkun jidher prodott esklussivament mis-sempliċi inavvertenza tal-gudikant;

Illi l-izball ikun iddetermina d-deċiżjoni tal-gudikant jiġifieri illi l-istess żball ikun jikkostitwixxi l-fondament prinċipali tas-sentenza u għalhekk ma jkunx hemm lok għar-revoka tas-sentenza jekk dina għalkemm ivvizjata minn żball ta' fatt manifest tkun tista' tiġi sorretta b'ragunijiet oħra indipendenti minn dik żbaljata;

Illi l-eżistenza jew l-ineżistenza tal-fatt li fih

manifestament ikun zbalja l-gudikant ma tkunx iffurmat punt ta' kontroversja jigiifieri ppunt kontradett u diskuss bejn il-partijiet li fuqu s-sentenza tkun ippronunzjat”;

Ċitazzjoni apposita għall-fatti taht eżami mehuda mis-sentenza ta' din il-Qorti tat-18 ta' Ġunju, 1954 fl-ismijiet **Gaetano Mifsud vs Gaetano Zahra** li din il-Qorti qed tirriproduċi għax wahedha tillustra b'mod l-aktar ċar kemm ir-ritrattand ma jistax jadduċi dan il-motiv tar-ritrattazzjoni fil-każ taht eżami. Kull kumment iehor ikun superfluwu;

Għal dawn il-motivi l-Qorti tichad it-talba tar-ritrattand għas-smigh mill-gdid tal-kawża fl-ismijiet fuq imsemmija bl-ispejjeż kollha kontra r-ritrattand.
